

Наддніпрянська Україна в 1900-1914 рр.

План лекції

- 1) Утворення монополістичних об'єднань в Україні.
Консолідація української нації.
- 2) Створення політичних партій Наддніпрянщини.
Самостійницька й автономістська течії в національному русі.
- 3) Події революції 1905–1907 рр. в Україні. Діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах. Діяльність «Просвіти».
- 4) Посилення національного гніту в 1907–1914 рр. Земельна реформа П.Столипіна та її вплив на Україну.

Утворення монополістичних об'єднань в
Україні. Консолідація української нації

Вже в 1900 р. студенти у Харкові створили першу в Наддніпрянщині українську партію — Революційну українську партію (РУП) (Дмитро Антонович, Боніфатій Камінський, Левко Мацієвич, Михайло Русов). Спочатку програмним документом РУП була брошура «Самостійна Україна». (Львів, 1900), написана харківським адвокатом Миколою Міхновським. В брошурі визначалася необхідність здобуття незалежності України, шляхом кривавої боротьби. При цьому гаслом було «Україна для українців». Але з'ясувалося, що більшості рупівців не подобалися силові методи боротьби і кінцева мета. Під впливом більшості РУП почала переходити до мети здобути для України автономію.

Це призвело до розколу в РУП. В 1902 р. прибічники М. Міхновського утворили Українську національну партію (УНП). У 1903 р. від РУП відмежувалася група на чолі з Б. Ярошевським, яка утворила Українську соціалістичну партію (УСП). (УНП і УСП не були численними організаціями).
Всі ці партії вели пропаганду серед селянства, яке вони вважали основою української нації.
У 1902 р. на Полтавщині та Харківщині повстало понад 150 тис. селян.
Між тим у РУП поширюються соціал-демократичні настрої (досягнення соціалізму шляхом демократичного реформування).

В 1904 р. від РУП відокремилася «Спілка», на чолі з Маріаном Мелєєневським-Баском та Олександром Скоропис-Йолтуховським. Спілка стояла на засадах марксизму (досягнення комунізму, тобто повної ліквідації приватної властності (панування колективу у всіх сферах життя) і прагнула виражати інтереси всіх робітників незалежно від їх національності. Одразу приєдналася до Російської соціал-демократичної робітничої партії (РСДРП, Георгій Плеханов, Володимир Ленін), створеної в 1898 р.

В 1905 р. РУП перетворилася на Українську соціал-демократичну робітничу партію (УСДРП). Новими лідерами стали Микола Порш, Володимир Винниченко та Симон Петлюра. Партія прагнула поєднати марксизм із націоналізмом і виступала за автономію України.

У 1904 р. поміркована інтелігенція на чолі Євгеном Чикаленком утворила **Українську демократичну партію (УДП)**. УДП виступала за встановлення конституційної монархії, проведення соціальних реформ та надання Україні автономії у межах федеративної Росії. Через ідейні суперчки в 1904 р. від УДП відокремилася Українська радикальна партія (УРП), на чолі з Борисом Грінченком, Семеном Єфремовим та Федором Матушевським. У 1905 р. УДП та УРП знов об'єдналися в одну організацію — Українську демократично-радикальну партію (УДРП).

Створення політичних партій
Наддніпрянщини. Самостійницька й
автономістська течії в національному русі

Важливим чинником, що помітно посилив можливості національно-визвольного руху, стало формування українських політичних партій на Наддніпрянщині. З появою першої з них — *РУП* — завершився перехід українських патріотів до широкої агітаційно-пропагандистської роботи серед усіх верств населення.

Назва	Рік і місце створення	Політична характеристика
Революційна українська партія (РУП)	1900, Харків	Ані чіткої програми, ані статуту не виробили. Спочатку керувалися «Самостійною Україною», як своєю програмою, проте невдовзі перейшли на позиції федералізму. Майбутня Україна, самостійна чи автономна, бачилася такою, що буде ґрунтуватися на засадах соціалізму. Відстоювали інтереси селянства, яке вважали основою української нації. Саме тому члени РУП, а це переважно молодь, пішли в село і понесли із собою брошури, газети й відозви.
Українська соціал-демократична робітничка партія (УСДРП)		Заявила про намір захищати інтереси українських робітників. Соціальна програма майже повністю співпадала з програмою РСДРП, однак, українські соціал-демократи говорили ще й про інтереси свого народу.
Українська народна партія (УНП)		Націоналістична партія, яка відстоювала гасло політичної самостійності, проголосивши: «Україна — для українців»

Українська соціал-
демократична
спілка («Спілка»)

Вийшовши зі складу РУП, увійшла до
меншовицької фракції РСДРП на правах
автономної секції (початок 1905 р.)

Українська
демократична
партія (УДП)

Відстоювали політичну автономію України.
Підтримуючи ідею загальнонародної власності,
вважали, що вилучення у приватних осіб
власності повинно супроводжуватися
компенсацією. Віддавали перевагу
забезпеченню змін через проведення
державних реформ, а не шляхом революції.

Українська
радикальна партія
(УРП)

Лідери

РУП   Д.Антонович

УСДРП   М.Порш, С.Петлюра, В.Вінниченко

УНП   М.Міхновський

УСДС   М.Меленевський, О.Скоропис-Йолтуховський

УДП   О.Лотоцький, Є.Чикаленко

УРП   Б.Грінченко, С.Єфремов

Самостійницька та автономістська течії в українському русі

Майже всі політичні українські політичні партії виступали за автономію України у складі майбутньої Федеративної Росії (автономісти). Виняток становила УНП, яка взяла на озброєння гасло політичної самостійності (самостійники). Таке становище пояснюється тим, що російські соціалісти захопили багатьох українських діячів ідеями про рівність і братерство всіх робітників і селян.

Розкол українського громадсько-політичного табору на кілька партійних груп послабив національно-патріотичні сили, що боролися проти асиміляторської політики царизму.

Події революції 1905–1907 рр. в Україні.
Діяльність українських парламентських
громад в I та II Державних Думах.
Діяльність «Просвіти»

ОСНОВНІ ПОДІЇ

1905-1907рр.-російська революція

09. 01.1905р.- “кривава неділя”

14.06.1905р.-повстання на панцернику
“Потьомкін”

24.06.1905р.-повстання 12 кораблів
Чорноморського флоту на чолі з П.Шмідтом

18.11.1905р.- повстання саперів в Києві

Грудень 1905р.- сорочинська трагедія

17 жовтня 1905р.-Маніфест МиколиII.

03.06.1907р.-третьочервневий переворот

1906-1911рр.-Столипінська аграрна реформа

Почуття єдності західних і наддніпрянських земель виявилось під час святкування 12 листопада 1905 року ювілею гетьмана Богдана Хмельницького. На той час за прикладом Галичини організовуються освітні товариства під назвою «Просвіта» на землях Наддніпрянщини: спочатку — в Одесі (1906), згодом — у Катеринославі (за даними В. Вериги, почало діяти 1905 року як Літературно-артистичне українське товариство), Житомирі, Кам'янці-Подільському, Києві, Чернігові, Миколаєві. На Дону утворилась новочеркаська «Просвіта». Цікаво, що власні читальні «Просвіти» мали переселенці навіть на далекосхідному Зеленому Клині та в Америці.

На Лівобережній Україні єдиним товариством «Просвіта», яке отримало дозвіл губернатора на заснування, була чернігівська «Просвіта», заснована 27 грудня 1906 року членом Державної Думи Іллею Шрагом та Михайлом Коцюбинським (був обраний головою). Чернігівська «Просвіта» відкрила 2 філії — у Ніжині і Козельці. У 1911 році через переслідування з боку царської адміністрації товариство припинило свою діяльність.

Посилення національного гніту в
1907–1914 рр. Земельна реформа П.
Столипіна та її вплив на Україну

Аграрна реформа або Столипінська реформа

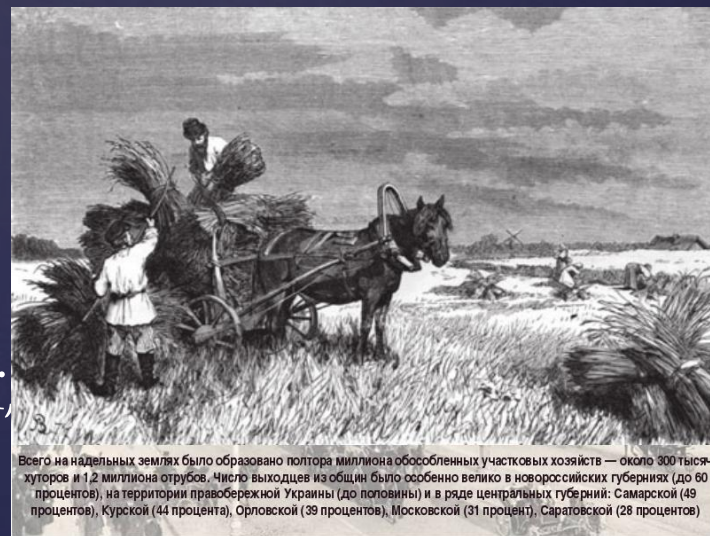
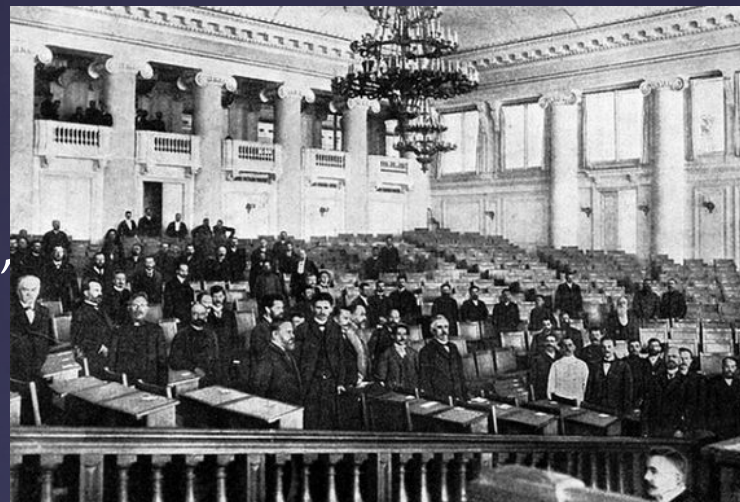
Столипінська реформа (Столипінська аграрна реформа) — ряд законодавчих актів, спрямованих на перерозподіл селянської земельної площі в Російській Імперії та на підвищення продуктивності сільського господарства.

Завдань у реформи було декілька: соціально-політична - створити в селі міцну опору для самодержавства з міцних власників, відколовши їх від основної маси селянства і протиставивши їй їй; міцні господарства повинні були стати перешкодою на шляху наростання революції в селі; соціально-економічна - зруйнувати общину, насадити приватне господарство у вигляді і хуторів, а надлишок робочої сили направити в місто, де її поглине зростаюча промисловість; економічна - забезпечити підйом сільського господарства і подальшу індустріалізацію країни з тим, щоб ліквідувати відставання від передових держав.

Концепція П. Столипіна "пропонувала шлях розвитку змішаної, багатоукладної економіки, де державні форми господарства повинні були конкурувати з колективними і приватними".

Складові елементи його програм - перехід до хуторів, використання кооперації, розвиток меліорації, введення триступінчатого сільськогосподарського утворення, організації дешевого кредиту для селян, утворення землеробської партії, котрі реально представляла інтереси дрібного землеволодіння.

Важливою складовою земельної реформи Столипін вважав організоване державою масове переселення землеробів із європейської частини імперії до Сибіру, Центральної Азії та далекосхідних регіонів. До початку Першої світової війни приблизно 3,5 млн селян, продавши господарство, зірвалися з місця, та аж ніяк не всі з тих чи тих причин прижились у нових краях: близько мільйона з них повернулося назад, але вже без грошей і надій. Для України ці цифри ще більш разючі: переселенцями стали понад мільйон її селян, проте невдовзі 70 % із них знову з'явилися у рідних місцях, приречених наймитувати й жебракувати.

Отож у підсумку аграрна реформа за Столипіним мала наслідком передусім стрімке розшарування селянства, появу на селі значної кількості люмпен-пролетарів, різке зростання ненависті до поміщиків. Це створило підґрунтя для створення революційних організацій, які заручилися підтримкою не тільки люмпенів, а й великою частиною «справних» господарів, які потерпали від малоземелля.

У вересні 1911 року Столипін був убитий у Київському оперному театрі таємним агентом поліції, есером Д. Богровим.

Похований на території Києво-Печерської лаври.

